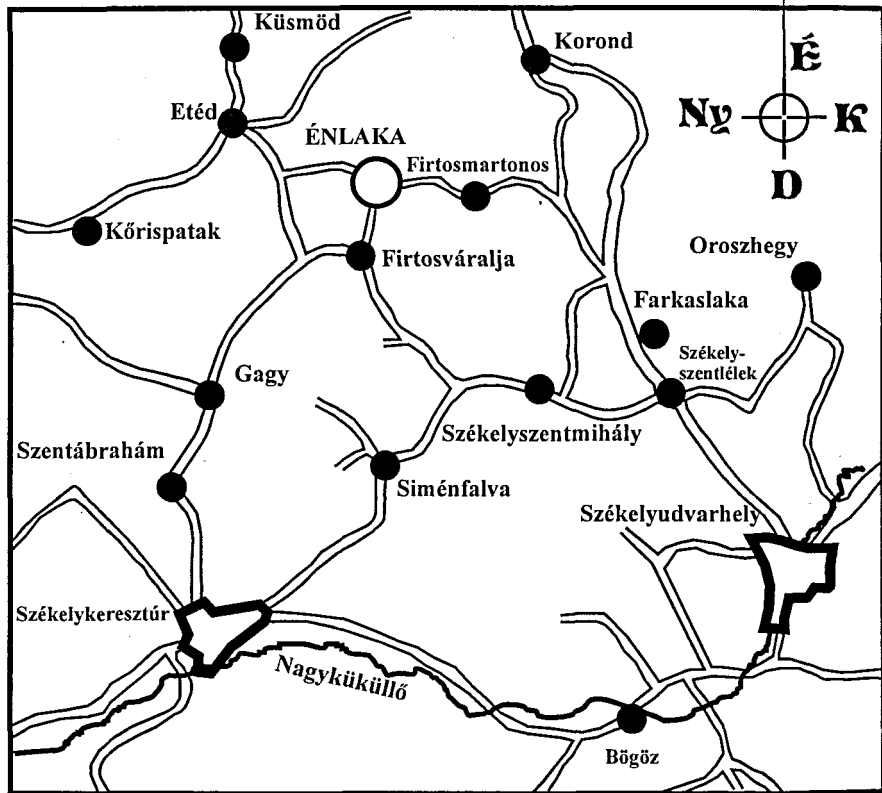

ÉNLAKA

Litera Székelyudvarhely, 2000

Benczédi Mihály dédnagyapám emlékének adózva

Előszó

Ha megállunk egy percre a Hármadomb (falu felőli) utolsó magaslatán, első látásra egy kör alakú hatalmas kert tárul szemünk elé, amelyben elrejtve húzódnak meg a házak. Szembetűnő, hogy az Isten háza áll a középpontban, hatalmas tornyával meredve az ég felé. Nincs olyan ember, akinek ne tetszene ez a kis falu, aki ne szeretne itt lakni időnként. Aztán a csendje! Áhítatos csend tölti el a völgyet, csak időnként csendül fel egy-egy otthoni hang, de az is csak mértékletes, visszafogott hangerővel.

Az itt élő emberek szokatlan lelki nyugalomban, sorsukkal kibékülve (nem belenyugodva) élnek, és olyan vendégszeretettel halmozzák el a betérőt, hogy az már néha kényelmetlenül érzi magát. Nekik ez a természetes. Itt létezik a vendégjog. Ha betérsz a faluba, figyelj magadra, ne sértsd meg a falu ősi rendjét és szellemét.

*„Mit nem mondtam még,
most szólok el,
figyeld, a csend itt letérdepel.
S ha kell a zaj,
mert zűrzavar
az első állomás;
maradj csendben!
Hallod? ...”*

(Czire Alpár)

Köszönetet mondok mindenkinek, aki segített e falufüzet összeállításában, hálával gondolok az énlaki faluközösségre, hogy a vendégjogon túl részesülhettem befogadó baráti viszonyulásukban és illesse köszönet az Országos Dávid Ferenc Ifjúsági Egyletet a kiadvány megjelentetéséért.

Czire Alpár

Földrajzi, földtani, vízrajzi, botanikai és állattani jellemzők

Énlaka az Erdélyi-medence keleti peremén, a Székelyföld középső részén, a Firtos tető (1062 m) nyugati lábánál, a Kis- és a Nagyküüllő vízkörének választóján, a Gagy vize völgyfőjében fekszik 644 m átlagos tengerszint feletti magasságban. A falu román neve: Inlăceni.

Közigazgatásilag a tőle 5 km-re fekvő Etéd községhez tartozik. (A község öt települése közül a legkisebb.) A legközelebbi város és vasútállomás Székelykeresztúr (23 km). Székelykeresztúrról a 136-os, majd a 136B és a 135-ös megyei (aszfaltozott) utakon közelíthető meg a Peszente tetőig (585 m), majd onnan a 46-os (régi 62-es) községi (kövezett) úton keletre (jobbra) érhető el. Megközelíthető még a 13A műút felől is Székelypálfalva, Firtosvára lja érintésével (a 135-ös megyei kövezett úton 13 km). Székelyudvarhely távolsága 28 km. A legközelebbi falu Firtosmartonos (3 km).

A belterület legmagasabb pontja a Nagyút közeli Vészdomb-teteje (669 m), legalacsonyabb pontja pedig a Rétkapu közeli (621 m) magasságú pont, illetve az egykori malom melletti 620 méteres magaslát.

A falu határának földtani felépítését a harmadkori üledékes és kiömlési kőzetek, illetve képződmények alkotják. A Firtos-hegy oldalában és tetején látatörmelékek, vulkáni breccsék, tufák találhatóak. Az agyagos márgák több helyen kövületesek (Vofkori László: *Székelyföld útikönyve*, 546-547.)

Vízfolyásai: A vízvásztó déli oldalán eredő patakok (Zsákod, Nyír, Magyaró, Kebeled, Kócé pataka) a Gagy-patak vízköréhez tartoznak. A vízvásztó északi oldalán eredő patakok (Várbükk, Csegéd, Ortován, Komlós, Csókás, Réh pataka) a Küsmöd vízébe ömlenek.

Éghajlata: A levegő évi átlaghőmérséklete 7-7,5°C. A fagyos napok száma évente átlagban 120. A levegő relatív nedvessége 71-76%-os.

A csapadék átlaga: 500-600 mm. Szélsőséges csapadékmennyiséget 1970-ben és 1975-ben mértek, amikor a Firtosból lezúduló árvíz kisebb károkat tett néhány házban. Az Énlaka-Firtosmartonos közti útszakaszon a patak nagy gyakorisággal beontja a martot, sok keserűséget okozva a falubelieknek. A két falu határát jelző kőhid az 1990-es évek végén vízmosás következtében beszakadt. 1907. január 31-én a vastag hóréteg miatt a falu végén lakó öttagú cigány családra rászakadt a mart, a családnak mind az öt tagja meghalt.

A hóréteg átlagos vastagsága 50-90 cm.

Évente átlag 30-40 nap villámlik. Megemlíteném, hogy már az 1910-es években a következőre hívták fel az emberek figyelmét: „A Firtos hegyet és környékét csak a közeli évtizedben is feltűnően sok villámcsapás érte. A Firtosnak villámvonzó ereje van...” (Székelykeresztúr című folyóirat.)

Az Énlaka határában előforduló fafajták: bükk, csere, gyertyán, erdei fenyő, vörös fenyő, juhar, tölgy, éger, vadcserezsnye, som, mogyoró, fűz, vadalma, vadvackor, kőris; gyümölcsfák a falu belterületén: alma, dió, szilva, meggy, körte, cserezsnye, illetve szőlő.

Hargita megye állatvilágának különböző példányai többé-kevésbé megtalálhatók itt is: medve, vaddisznó, farkas, róka, szarvas, őz, nyúl és a változatos madárvilág. Gazdag nagyvadállománnyal rendelkezik, emiatt a vadkárok is nagyméretűek. A rengeteg gyümölcsfának és a háborítatlan nyugalomnak köszönhetően Énlaka az énekes madarak kedvelt fészkelő helye.

Régészeti ásatások

A település mellett keletre, a Várkertben hajdanán egy római csapat-test táborhelye létezett a falu északkeleti szélén, a Palotakertnek nevezett területen pedig egy római fürdő. Az 1947-es esztendőben a sepsiszentgyörgyi és a székelykeresztúri múzeum közösen szervezett ásatást, amit 1950-ben az RNK Akadémiája kolozsvári régészeti intézetének irányításával újabb ásatás követett. Ezek a római építmények, a J.sz.-i I. században épültek és fokozatos pusztulás közepette a III. századig maradtak fenn.

A *római castrum* a XIII. Gemina Légióhoz tartozó IV. Hispán csapat-est (COH IIII HISP) katonai tábora, Udvarhelyszék legnagyobb és legjelentősebb római táborhelye volt, amely Erdély keleti védőrendszerében foglalt helyet, a Sóvárad – Énlaka – Székelyudvarhely – Homoródszentpál vonalon. Az ásatások nyomán kirajzolódott egy 146x142 m-es római táborhely körvonala, felszínre került jó néhány feliratos kő is, köztük egy Hadrianus császárnak ajánlott emlékkő. A castrum falai forró mésszel voltak felrakva.

A *római fürdő* romjait a Palotakertben tárták fel.

Gazdag szőrványlelet bővítette az ásatások anyagát, ezek elsősorban a falu területéről, építkezések alkalmával kerültek elő, ugyanis a mostani falu egy római, castrumon kívüli polgári település helyére épült. Az

ásatások alkalmával nem bukkantak kultikus hely nyomaira, erre csak a templom 1976. évi javításakor került sor.

Orbán Balázs számos feliratos követ, cserepet említ, amelyet innen származtat. Feltételezi, hogy a szóban forgó helyszínen nemcsak castrum volt, hanem ennek oltalma alatt colonia is létezett.

A Várkert szántáskor még most is ontja a korabeli épületköveket. A castrum téglából építkezésre sokat felhasználtak a falubeliek. Az ásatások alkalmával előkerült leletek nagy része a Székelykeresztúri Molnár István Múzeumban található.

A két helyszín (Várkert, Palotakert) területét A 0031. számmal történelmi emlékké, 1992-ben pedig régészeti rezervátummá nyilvánították.

A Firtos tetején egy XI. századbeli vár állt: az országot kelet felől védő várrendszer egyik láncszeme, Udvarhelyszék talán legnagyobb fellegvára. A székelyudvarhelyi és a székelykeresztúri múzeum is ásatásokat végzett az említett helyszínen. Orbán Balázs már említést tesz a vár területén fekvő XIII. sz.-i templomról is. A kolostor falában találtak két rovásírásos követ, innen került elő a híres avarkori *Firtosi aranylelet*, de találtak más avar eredetű leleteket is. A hegy tetején minorita rend tartózkodott, tagjairól az öregek még tudnak mesélni „furcsa és érdekes” történeteket. A terület jelenleg Firtosváraljához tartozik.

Faluleírás, falutörténet

A jelenlegi település kialakulásának kezdetét nem ismerjük. „Első történelmi tudomásunk e faluról 1332-ből és 1333-ból van, midőn a pápai dézsmák regestrumában Jandalaka néven már, mint önálló egyházmegyé fordul elő. (A 679. oldalon ekként van bejegyezve: „Petrus sac. de Jandalaka solv. 2. ban. ant.”). Udvarhelyszéknek egy 1567-es regestruma Yhanlaka, Janlaka néven, a későbbi lustrákban és temploma felirataiban is Jenlaka, Jenőlaka néven szerepel, ami arra mutatna, hogy itt a Jenő ág települt előbb meg, s a falu neve ennek védi történelmi emléké.” (Orbán Balázs: *A Székelyföld leírása*)

A XVI. század második feléből fennmaradt oklevelek is Jenlaka, Jenloka, Jeienlaka néven említik (*Székely Oklevéltár*), az 1700-as években már Énlaka formában használják.

Kriza János feljegyezte a nép ajkán a mai napig élő mondát a falu nevének eredetéről. Egy apa elindul fiaival, hogy szétossza birtokát gyermekei közt. Legnagyobb fiához fordulva egy területre mutat, így

szólván: „E tiéd” (innen ered Etéd); a másodikhoz: „Ez egy kis mód” (Küsmöd), a harmadikhoz: „Szólok ma” (Szolokma). A legkisebbik fia így szólt apjához: „Apám, adj ha akarsz” (Atyha). Amikor megkérdezték, hogy mi lesz a Firtos alá eső területtel, az apa így szólt: „Ott én lakom”. Ebből származna az Énlaka elnevezés. (Megjegyzés: sok rejtély tisztázatlan a múlttal kapcsolatban. A Firtost szent hegyként tisztelték. Ezt támasztja alá az a számos monda is, ami körülötte keletkezett. Megemlékező a fehér lóról vagy Firtos lováról, Jenőné szekereéről, Tündér Ilona kocsijáról, a firtosi kútról, a firtosi tündérekéről, kincsekről szóló mondákat. A „fehér lóról” (andezit tufa) állapítják meg a falubeliek a várható időjárást, ugyanis az a levegő növekvő páratartalmának hatására megsötéteedik.)

A lakosság lélekszámára vonatkozó adatok a már fennebb is említett, 1567. évi regesztrumból ismeretesek. Udvarhelyszék 25 dénáros adójának összeírásakor Énlakán 28 kaput vettek nyilvántartásba, a legtöbbet e vidék falvai között.

Az 1720-1721. évi, szintén az adóztatást szolgáló, Mária Terézia korabeli összeírás már részletesebben – a társadalmi rétegekről is – tájékoztat: összesen 59 háztartást jegyeznek, amiből 2 nemes, 46 taksás szabad, 1 jobbágy és 10 egyéb helyzetű. E korban Erdélyben átlagosan öt főt számítanak egy családra, s eszerint a falu lélekszáma 295-300 körüli lehetett. Hat és fél évtized teltével az első magyarországi (1784-1787) népszámlálás már pontosabb képét adja a falu nagyságának, népességének, társadalmi rétegződésének. Eszerint 96 lakóházban 94 család 434 lelke élt, 218 férfi és 216 nő.

Egyed Ákos a jobbágy- és zsellércsaládok számának falvankénti megoszlásáról a következőket írja: „Énlakán 1614-ben jobbágy 17, zsellér 1; 1750-ben jobbágy 3, zsellér nincs; 1848-ban jobbágy nincs, zsellér 1. Ezek többségben bevándorlók voltak”.

A 19. század első évében, 1801-ben tartott unitárius püspöki vizitáció jegyzőkönyve a lakosság számát így rögzíti: „Házi tselédek Gazdák s Eözvegy Gazda Aszszonyok Nro. 131; Eletben lévő Gazdák feleségei Nro 104; Fiu magzatok Nro 135; Leány magzatok Nro 92; Minden Lelkek száma 462.”

Egy évszázad múlva, az 1900. évi népszámlálás idejére a lakosság 233 fővel gyarapodva elérte a legnagyobb, 695-ös lélekszámot, a korszak egészséges korosztálybeli megoszlásával. Az 1930-as népszámláláskor már 100-zal kevesebb volt a lélekszám: 590. (Molnár István: *Keresztény Magvető*, 1994, 39.) 1965-ben 597, 1977-ben pedig már csak

375 a lélekszám.

Az 1992. évi népszámlálás adatai szerint a falu lakosainak száma 228, ebből 110 férfi, 118 nő, 39 a 19 éven aluliak, 108 a 60 év felettiiek száma. A faluban a „gazdaságok” (családok) száma 102.

Az év végi lelkeszi jelentések 1992-től a következő adatokat tartalmazták az unitárius lakosságra vonatkozóan:

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Keresztelés	4	2	2	1	1	2	2	2
Konfirmálás	-	-	8	-	-	4	-	-
Házasságkötés	1	2	-	1	1	4	3	1
Temetés	7	8	6	5	5	5	9	5
ÖSSZLÉLEKSZÁM	252	244	248	243	239	235	227	224

A táblázatban foglalt lélekszámi adatok tartalmazzák a más településre költözőtekből az itteni egyházközségnél nyilvántartott egyháztagokat is. Az ezredforduló unitárius lélekszám kb. 200 fő.

Az 1996-os lélekszám korcsoportonkénti megoszlása:

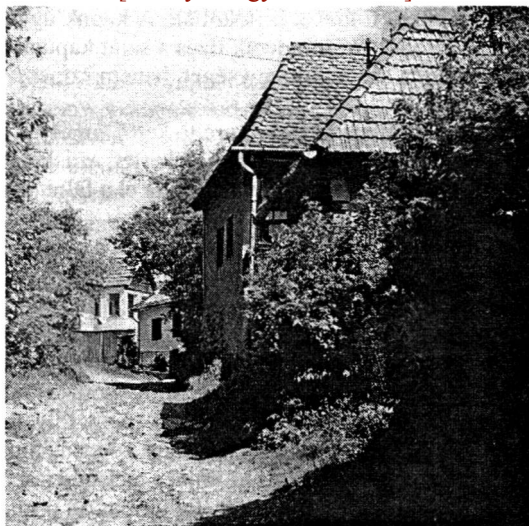
1- 6 év	6 személy
7-14 év	8
15-25 év	28
26-50 év	78
51-70 év	59
71 felett	60

Összesen: 239

A település régi és mai szerkezete

Énlaka faluszerkezete laza-halmazos jellegű. A mai falu valószínűleg ráépült a J.sz.-i I-III. századig létező római polgári településre, amelynek kultikus helye a mai unitárius templom alatt létező alapokon állhatott. E templomdomb köré gyűrűzött szét a kör alakú falu.

A rendhagyó falu felépítésén ma is felismerhető a tízesrendszer, a családok (nemzetségek) utcák szerinti letelepedése. Ehhez járult hozzá az utódok családi ház körüli telekmegülése, elsősorban birtokosztódás

Utcarészlet (Lugos utca)

által. Ezért mutatnak a telkek összeszabdalt, szabálytalan formákat. Ezek a tömbbéli csoportok (nemzetségek) önszerveződési egységek voltak és vagyonközösségben éltek. Mindennek fontos szerepe volt a közteherviselésben (katonai szolgálat) is. A polgári kintüntetéseket (pl. nemesi cím, primorság, lófőség) és rangokat e rendszer alapján örökölték és vitték tovább.

A négy tízesrend a következőképpen helyezkedett el a falu területén:

Rét tize a falu déli részén, a **Rét kapu** környékén,

Miklós utca tize vagy **Vár tize** a belterület keleti részében, a **Porkolád kapu** környékén,

Lugos utca tize vagy **Lencs kapu tize** a falu északkeleti részében, és

Hegy tize vagy **Nagyjó tize** a belterület északnyugati részén, a **Vas kapu** környékén.

A kapuk elhelyezkedése majdnem szimmetrikus, kis eltéréssel egybeesik a négy égtájjal.

Több mint valószínű, hogy valamikor tényleges kapuk álltak a ma már csak név szerint így ismert helyeken. Mindenik tízesnek volt egy kapuja, amelyen át megközelítették a mezőn elterülő földjeiket. Ebből következően a földjeik is eszerint voltak felosztva, vagyis a saját kapu-

jukon át megközelíthető földeket birtokolták. A kapuk ugyanakkor védelmi szerepet is betöltöttek, mindenik tízes a saját kapuját védte. Ez a rendszer nem darabolta szét a falu egységét, hanem színesebbé és szervezettebbé tette.

A falut egy ún. „kultikus tengely” szelte ketté, amely a Lencs kapu és a Rét kapu közt húzódott, érintve a temetőkeretet, az iskolát, a templomot és a lakászi lakást. Ez a tengely választotta el a falut „Innesső fél”-re és „Túl szeg”-re.

A falu utcái: Nagy u., Sáros u., Bálint u., Ádám u., Nagykö u. (felhagyott, nem lakják), Szász u., Főút, Rét u., Kaloda u., Hegy u., Miklós u., Kerestély u., Vár u., Lúgos u., Lapos u., Gyepű u.

A 161 házátszámából összeálló település nehéz napokat él. A 161 házból kb. 35 leomlott, vagy lebontották, 12-t fenntartanak, de gazdái városban laknak, 6-7 hétvégi nyaraló nem énlakiak tulajdonában van.

Énlakát sajátosan ősi település-szerkezete miatt felvették a világörökségi listára. Célkitűzés: megőrizni a falu ősi képét és formáját.

Testvértelepülési viszony alakult ki Énlaka és Budapest V. kerületének (Lipótvaros) önkormányzata között. Ez utóbbi 68 porta karbantartására juttat pénzt, hogy az megmaradjon az utókor számára. A szakértők véleménye alapján évente kiosztandó „segélyek” összege 600.000 és 1.300.000 lej között mozog.

A faluban minderről megoszoló vélemények alakultak ki. Sokan úgy vélekednek, hogy azok a tulajdonosok kapnak pénzt, akik lusták voltak kijavítani és korszerűsíteni házukat. Egyes öregek oda kerültek, hogy nem ők tartják fenn a házukat, hanem fordítva: a ház tartja fenn őket. Sokan ráéreztek a házuk értékére, pénzforrást látnak benne. Talán senki nem mérlegelte igazán az efféle külső „segítség” kétoldalúságát, hogy milyen változásokot eredményezhet a falu lelki és közkerkölcsi életébe.

1996 óta létezik a Pro Énlaka Alapítvány, amelynek létrehozását az angliai Bodenham testvértelepülés 15 millió lejjel támogatta, a helybeli tagok belépése egy-egy véka búza árának befizetésével történt. Egyesek nagyobb részesedéssel álltak be. Az 1996 januárjában 208 alapító tag által létrehozott alapítványt 1997. július 11-én jegyezték be önálló jogi személyiségként. Ügyvezető igazgatója Szávai Márton, működését kuratórium szabályozza; célja: az énlaki faluközösség kulturális és gazdasági, valamint szellemi életének a fellendítése, értékrendjének védelme, a hagyatékok megtartása, környezetvédelem, a vallásosság és az erkölcsi nevelés ápolása, az infrastruktúra fejlesztése, a magánjellegű mezőgazdaság fejlesztése.

Az énlaki porta

Énlakán elsősorban középparaszti telkek figyelhetők meg, amelyek két nagy alegységre oszthatók: udvarra és kertre.

Az udvar általában az utcára nyílik, fakapuvál vagy téglakapuvál elválasztva. A ház általában az utcára merőlegesen helyezkedik el, előtte keskeny virágoskerttel. A faházak tölgy- vagy bükkfából készültek keresztboronás vagy zsilipelt boronás szerkezettel, mindkét oldalon sárral tapasztottak és fehérre vagy kékre meszelték. A ház hármass tagolódású, tisztaszobával (elsőház), lakószobával és konyhával. A konyhához tartozik a kamra és a pince is. Valamikor a házat körtornác vagy homlok-tornác egészítette ki, ma már egyre kevesebb van belőlük.

A konyha általában kisméretű. A faluban még található olyan ház, amelynek kétoldali bejárata van, a hátsó, ritkán használt „küllőajtót” menekülési célból építették.

A sütőház vagy árnyékalja rendszerint az udvar túloldalán helyezkedik el. Ide építették a kemencét és az aszalót, hozzá fásszín és gyakran disznóól is csatlakozik. Az épületeket régebben fából építették, egy idő óta téglából építik, és cseréppel fedik. Az udvart a keresztibe épített csűr zárja, benne tehén-, ló- és juhajtó, a pajták fölött két nagy szénatartó, amit "odornak" neveznek. A hátsó csűrkapun juthatunk a kert elülső részébe, a csűrkertbe. Ide építik a huzatos, faszerkezeten álló szénatartót (szénaszínt) a csűr folytatásaként.

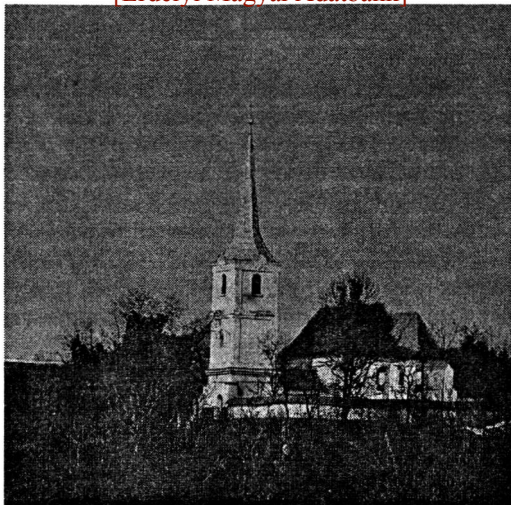
A telkeken kutak is vannak, gyakran előfordul, hogy nem az udvaron, hanem a kertek kerítéseinek közelében, hogy több család is használhassa. A gémes kutakat többnyire felváltották a kerek kutak.

Az unitárius templom

A templom a település közepén helyezkedik el. A Pallas Lexikon ezt írja róla: „Dombtetőn épült unitárius temploma a legnevezetesebb a Székelyföld minden egyháza között...”

A XIII. század második felében épülhetett, késő gótikus stílusban. Plébániaközpontként működött, hozzá tartozott Firtosvárjalja, amely 1455-től, továbbá Firtosmartonos, amely 1473-tól említetik önálló faluként. Filiákként az énlaki templom építéséhez is hozzájárultak.

A templom kerítésének építése 1745-ben fejeződött be. Délen, vala-

Az unitárius templom

mint északon egy-egy gótikus szemöldökgyámos fakapu nyílik rajta pálcatagos kereteléssel. Az elsőt 1753-as, az utóbbit 1745-ös évszám olvasható.

A cinterem belső délnyugati falán egy kötömbbe faragott, 13 cm átmerőjű kis körablak található.

Övpárkányokkal tagolt gúlisakos tornya az 1830-as évek elején épült többszöri sűrűtésre, az egykori haranglábak helyett. A hajó déli bejáratával egy fedett folyosó köti össze. Jelenleg két harangot rejt magában, a régi harangokat elhasadásuk miatt kicserélték, egyet pedig 1915-ben elvittek. A nagyobbikon ezt olvashatjuk: „KÉSZÜLT AZ ÉNLAKI UNITÁRIUS EGYHÁZKÖZSÉG HIVEINEK ÁLDOZAT KÉSZSÉGÉBŐL 1925 ÉVBEN. FERROAGRICOLA NAGYSZEBEN”. A kisebbiket Rettegen Tekintetes Nagy György harangöntő mester öntötte és ez olvasható rajta: „ISTEN DITSŐSÉGÉRE ÖNTETETT EZ HARANG AZ ÉNLAKI UNITÁRIA ECCLESIA KÖLTSÉGÉVEL AN. 1797 DIE 8 JUNII”.

A templom kettős térfűzésű: a támpilléres szerkezetű, téglalap alakú hajóhoz keskenyebb, sokszögzáródású, szintén támokkal erősített szentély csatlakozik.

A templom méretei: hossza 21,50 méter, szélessége 9 méter, magassága 12 méter. A torony magassága 31 méter. A hajó nyugat felé háromszögű oromzattal zárul, sarkain átlósan épített, kétosztású, faragott vízvezetőkkel tagozott támpillérekkel. A nyugati kőkeretes kapu számarhátíves, élszedettes profilú. A hajó déli falát két támpillér három falmezőre tagolja. Középen nyílik a szemöldökgyámos déli kapuzat. Az ajtószár valamikor megsérült, most hasonló tölgypfa profil egészíti ki. A hajó nyugati bejáratának ajtószárnyán

A templom kazettás mennyezete

hajdan hosszú felirat állt. Ma a sok festékréteg alól csak az 1732-es évszám sejlik elő. A szentély a nyolcszög öt oldalával zárul, öt gótikus támmal erősítve. A déli oldalon egy csücsíves, kőrácsos ablak látható, csak osztósudara hiányzik. (Dávid László, 1981, 97.)

Kazettás mennyezetéről: Az 1661. évi tatárdúlást követően, amikor leégett az akkori templom és beomlott a hajó boltíves mennyezete, a közösség 1668-ban kazettás mennyezetet készíttetett. Három kazettát szöveg tölt ki, hat virágminta mellett rövid feliratokat láthatunk, a szegőlécen pedig még egyszer megjelenik a festő neve és az évszám. A latin szöveg a templom történetéről és a mennyezet készítéséről szól. Egyik kazettán az asztalos nevét láthatjuk: PERMANUS MENSARII ANDREAE SZASZ MENSE AUGUSTO, egy másikon a festő rovással örökítette meg a nevét és az unitárius jelmondatot:

DEUT. VI. EGY AZ ISTEN GEORGIUS MUSNAI DAKÓ.

Orbán Balázs talált rá adatgyűjtő körútján 1864-ben. (Nagyon sok

Serenus-oltárkő, rajta egy késő román kori ajtószárkő eltört darabja

fejtegetés született már a rovásírás olvasatáról, elsősorban a festője pontos nevét illetően. Az előzőekben említett formája még mindig a legelfogadottabb.) A kazetták gyönyörű kidolgozásúak, reneszánsz elemeket tartalmaznak: akantuszvirág, tulipán, szegfű. Hat kazetta rajzait Huszka József készítette és a budapesti Néprajzi Múzeumban őrzik. Huszka József a templom mennyezetén mintegy 25 különböző díszítésű motívumot talált a fehér alapú, sárgán szegélyezett négyzetekben, sötétbarna színű szürke cinnóber színekkel festve (Malonyai D.II. 65.).

A hajó nyugati felében lévő fa orgonakarzat mellvédjén az 1770-es évszám olvasható a hosszú felirattal. Malonyai Dezső felfi-

gyelt magyaros motívumaira (kék alapon, zöld, piros és sárga színekkel). A klasszicista orgonaszekrény 1848-ból származik.

A hajót a szentélytől vaskos, nyomott diadalív választja el. Északi szárához van építve a szószék, fölötte 1758-ban készített korona áll.

A szentély szintén kazettás mennyezetű, amelyet a hajdani bordás boltozatú gótikus mennyezet helyébe készítettek sötétkék kazettákból. Középen egy ovális kazettán a következő olvasható: „RENOVÁLTATOTT 1828-BA AMBURUS MIHÁLY CURATORSÁGÁBA”.

Az északi falban egy szemöldökgyámos, élszedéses sekrestyeajtó kökeretét és egy szentségtartó fülkét (faajtóval) láthatunk. A szentélyzárodásba épített, festett fakarzat hosszú latin szöveg 1770-es évszámot tartalmaz. Alatta egy festett hátságpad 1749-ből való. A mai padosok

1861-ben készültek. A papi szék felirata: „KÉSZÜLT 1855. FÜLÖP MIHÁLY GONDNOKSÁGÁBAN”.

A templom 1976-os javításakor sok érdekes lelet került elő. Az eredeti szándék az 1961-ben lerakott deszkapadló kicserélése, az eredeti padlószint visszaállítása és a megrongálódott falak megerősítése volt. A nyers deszkából rakott padlózat annyira elgombásodott, hogy már vészélyeztetve volt a kazettás mennyezet is.

A hajó keleti felében római korból feltételezett sírt, a szentélyben a mai középkori templomnál korábbi építmény alapfalait találták meg. A kutatók feltételezése szerint egy római Jupiter-szentély falaira bukkan-tak. Ugyanakkor két feliratos fogadalmi oltárkö került napvilágra a mostani templomfalakból, amelyeket a templomépitők beépítettek (az egyik a diadalív déli falának padlószintjében elhelyezett sarokköve, a másik a hajó déli támpillérenek alsó sarokköve volt). A két közember, vagy közkatona, Firminus és Firimanus által állított oltárkövet most is a diadalív falában találhatjuk, de már feliratával kifelé fordítva; a Serenus feliratú 76x39x65 cm-es oltárkövet kiemelték onnan, és egy egyetlen darabból faragott, kettős fokú lépcsőre helyezték a torony fala mellett. (Molnár István, 1977. 31-39).

Az épület a J.sz-i III. század második felében még létezett. Erre az időre utalnak egyrészt az oltárkövek betűtípusai, továbbá a második oltárköre vésett, a mai Énlaka közvetlen közelében állomásozott csapat-test (COH IIII HISP) egyik, eddig ismeretlen parancsnokának, Serenusnak a nevéhez kapcsolt GORDIANA jelző (Székely Zoltán).

Ezenkívül felszínre került még néhány más középkori töredék is.

A szentély déli falában, másodlagos beépítésben talált indadiszes párkánytöredék a tatárjárás előtti kőfaragás emléke, és egyelőre társtalanul áll az udvarhelyszéki korai emléanyagban (Dávid László, 1981. 101).

A hengertagos profilú ajtószárkó letört sarka egy 26 cm hosszú töredék, egy késő román kori kőkapu megmaradt darabja.

A téglaborda-töredék egyetlen hírmondója a késő gótikus boltozatnak; több helyen a kutatóárokából freskós vakolatdarabok kerültek elő.

Ki tudja, még mi mindent rejt ez az áhítatot sugárzó templom?! Nem csoda hát, hogy egyik legismertebb és legtöbbet emlegetett temploma a Székelyföldnek.

Iskola, vallás, közművelődés

A legrégebb adat az énlaki iskoláról 1607-ből való, Kenyeres Márton scholamester (homoródalmási) révén, aki később Rákóczi Zsigmond jegyzője lett, és tőle kapott nemesi levelet.

1625-ből ismeretes Bányai János prédikátor és Radnóti György scholamester által írt birtokcsere-szerződés, amelyből következtetni lehet, hogy az iskola az egyházközség patronálása mellett működött.

1661-ben Musnai György volt az oskolamester.

1752-től ismert a tanítók teljes névsora:

1752-1760 Bölöni Tana Ferencz, 1760-1801 Gálfalvi Pál, 1801-1830 Zoltán István, 1830-1843 Dimén Ferencz, 1843-1849 Dimén Dániel rektor, 1850-1880 Bartha Zsigmond, 1880-1924 Nagy Ferencz, 1924-1944 Zsakó Gyula, 1944-1949 Petres Albert, 1949-1955 Pap Zoltán, 1955-1958 Inceffi András, 1959-1991 Szávai Márton, 1991- Szávai Piroska.

Az 1910-ben még felekezeti iskolaként működő intézményt 1916. május 7-én állami tulajdonba helyezték.

Énlakán 1959-ig hétéosztályos tagozat működött, ekkor az elvándorlás és a szaporulat-csökkenés miatt a felső tagozat Firtosmartonosba költözött. 1964-ben megszűnt az óvoda.

Jelenleg a bentlakásos iskola és óvoda épülete elhanyagolt, omladozó állapotban van. A működő I-IV. osztályban öt diák tanul, a négy óvodás korú otthon ül. Az iskolára vonatkozóan sok adat elveszett.

Dávid Ferenc tanai nem sokkal a reformáció után meghódították a falu lakosságát, annak ellenére, hogy itt erős katolikus egyházközség létezhetett. (Legalábbis erre utalnak a Firtoson működött szerzetesrendi kolostor és az egyházközség irányítása alatt álló filiák is.) Ez a tiszta unitárius falu századokon keresztül egy olyan erkölcsi szintet és szellemileg egészséges életmódot tudott fenntartani, amely lámpásként kísérte az innen elindulókat.

Álljon itt az énlaki unitárius papok jegyzéke, akik lámpagyújtók voltak a helybeliek szívében:

1701 Michael Lucacs, 1702 Michael Dobay, 1703-1707 Joannes Kovacs Homorod Szent Mártoni, 1708-1709 Franciscus Ujfalvy, 1710-1719 Thamas Sükösd Sepsí Szent Kiralji, 1720-1725 Andreas Mihalj Sepsí Árkosi, 1726-1730 Daniel Bölöni, 1731-1735 Samuel Kovács De Homorod Szent Martoni, 1736-1742 Andreas Veres Homorod

Karácsonfalvi, 1743-1744 Franciscus Árkosi, 1745-1746 Andreas Borbelj Homorod Almási, 1747-1749 Joannes Tana Bölöni, 1750-1763 György Ádámosi, 1764-1769 Dominic Hegi us Ürmösi alias Bako de Bölöni, 1787-1819 Paulus Gálfalvi, 1819-1836 Martinus László de Jánosfalvi, 1837-1872 Böződi Vas Pál, 1873-1878 Böződi Radó Mózes, 1879-1890 Györffy Ferencz, 1891-1912 Kozma Dimén, 1913- 1953 Benczédi Pap Zsigmond, 1954-1972 Török Áron, 1972- Dancs Lajos.

1866-ban Bartha Zsigmond felhívást intéz a faluhoz, önképző egylet alapítása céljával.

1871-től már jegyzőkönyv számol be az ifjúsági egylet működéséről és pénzügyviteléről. (Adományt tesznek az iskola javára!)

Az Ifjúsági Egylet 1897-ben könyvtárat alapít, a színdarab-előadásokból begyűlt összeg nagy részét könyvekre költik (30 forint). A háromezer kötetet számláló falukönyvtár rejtélyes körülmények között megsemmisült. (Jelenleg a Nőszövetség rendezi, és próbálja kibővíteni a könyvvállományt.)

Olvasókör is alakult, 50 krajcár tagsági díjjal. Közcélu támogatás-ként tanszereket, hangszereket, bútorokat vásároltak, középületeket javítottak.

Szépíró könyvet vezettek, ahová saját kezüleg másolták be az elszá-valt verseket. 1930-ban színpadot építettek.

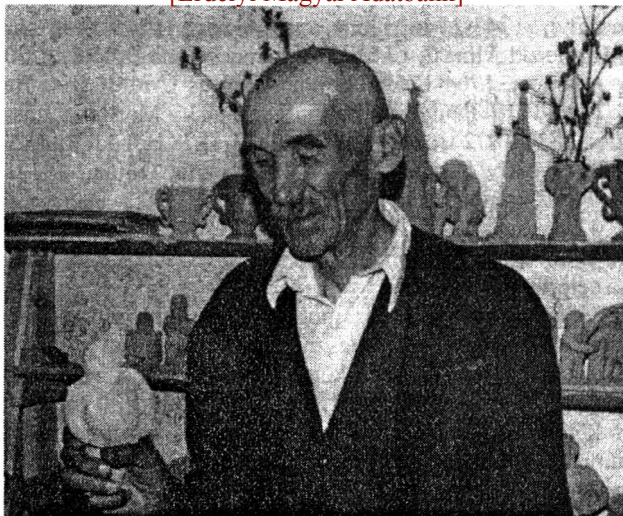
Fúvószenekar is működött, azonban az Egylettől való önállósulása után megszűnt.

A Dávid Ferenc Ifjúsági Egylet működését államilag tiltották be 1948-ban. Az 1990-es évek elején újraalakult, de tevékenysége rövide-sen megszűnt. Jelenleg 2000. február 2-í újraalakulással működik.

Hagyományok, szokások

Az énlaki nép gazdag hagyományvilágból táplálkozik, akár néprajzi (népművészet, szokásrend, népköltészet), akár szociológiai (egyéni-, közösségi élet), akár egyházi életét vizsgáljuk.

Építészete mai napig őrzi sajátos ősi vonásait. Díszító művészete ki-mért, visszafogott, nem kihívó, de célját kellően szolgálja. Az asszo-nyok szövésmtái is egyszerű szépséget mutatnak. Mint ősztől-tava-szig tartó foglalkozást művelték, esténként pedig a fonókban, kórusban kellemes hangulat mellett fontak vagy kézimunkáztak. Az asszonyok

Demeter Domokos

ugyanoda jártak fonóba, a férfiak a sarokban kártyáztak és kifaragták a fonás kellékeit (guzsalyat, orsót, fonókereket). A lányok estéről-estére cserélték a kórus helyszínét. A legények is beültek, játszottak (pl. „durgázás”), bevonták a lányokat is („jobb felemen üres a hely”, „megy a gyűrű vándorútra”, nyelvi játékok stb.). Ha egy lány elejtette az orsóját és egy legény felkapta, azt a lánynak „csókkal kellett kiváltani”. Ha nem akarta kiváltani az orsót, a fonalát felmatollálták székre, padra.

A falu leghíresebb népi mestere Demeter Domokos volt, aki 1900. szeptember 14-én született. Foglalkozott kőfaragással, agyagmégmunkálással, botfaragással, verseléssel és népi jellegű írásokkal. Munkáit szertehordták, néhány látható a Székelykeresztúri Molnár István Múzeumban is, több sírköve az énlaki temetőkben van felállítva. Sok néprajzi szakember felfigyelt stilizálatlan, tiszta, népies alak- és jelenetábrázoló tehetségére, biztatták és segítették munkáját.

Az énlakiak korosztályonként azonos táncrendet táncoltak, a fiatalok az öregektől tanulták el a táncokat. A multságok táncrendje: csárdás (lassú), gyorscsárdás (szöktető), marosszéki, keringő, vansztepp, tangó, verbunk (legényes), csúrdöngölő, csárdás.

Énlakán mindig volt egy-két zenekar, ők zenéltek a helybéli táncmultságokon, de járták a vidék falvait is.

Szokások és mulatságok: farsangkor felöltöztek maszkosoknak (lakodalmásoknak, cigányoknak), este házasemberbál volt, színdarabban és tánccal.

Énlaka húsvéti öntöző szokása néhány mozzanatában egyedi szokásrendet őriz egész erdélyi viszonylatban. A faluban ezt a hagyományt „hajnalozásnak” nevezik. Jelen kiadvány korlátozott terjedelméből kifolyólag nem közlöm a hajnalozás leírását. Pontos és részletes ismertetését Dr. Molnár István *Húsvéti hajnalozás* című munkájában követhetjük nyomon.

Aratáskor a templomot két koszorúval díszítették fel. Az idősek emlékezetében a kalákarendszer gyönyörű emlékeket idéz. Amikor aratókalákába hívták a fiatalokat, a gazda Szedresma oldalából így kiáltott: „Hú-hó-hú! Mindenki jöjjön elé aratókalákába Tömlöcerössibe”. Gyakran zenészek is mentek velük, sokat énekeltek és táncoltak a munkaszünetekben. A gazda vitt ennivalót, vasárnapra pedig kalákatáncot szervezett a művelődési házban. Az özvegyeknek vagy olyanoknak, akiknek férje a háborúban volt, a „levente leányok” önkéntesen mentek segíteni. Kalákában dolgoztak építkezésnél is.

Lakodalmi szokását tekintve nem őriz sajátos jegyeket. A vőfélyek hosszú búcsúztatókat mondtak, kivált ha más faluba vitték a menyasszonyt.

Temetéskor is a falu „szép beszédű” szószólói búcsúztatták az eltávozót a család, a barátok és a falu nevében.

Az összetartás szerves része volt a mindennapoknak. Segítettek a rászorulón, tűz esetén a Tűzoltó Egylet mellett az egész falu résztvett az oltásban.

Az 1951-es zendülés alkalmával is, amikor a szekuritáté emberei egy éjszaka összeszedték a kulákokat és elvitték Udvarhelyre, másnap a falu népe tizennyolc szekéren indult a visszahozásukra. Katonáság be-

Demeter Domokos önmaga és szülei számára faragott sírköve

vonásával a Szejkénél feltartóztatták a szekérkaravánt, a szervezőket és hangadókat pedig vizsgálati fogságba hurcolták (köztük nőket is).

Nagyon erős erkölcsi normák itatták át a falu szellemiségét, kihágások esetén szigorú megrovásokkal és kiközösítéssel kellett számoljon az elkövető. Ez mindenre kiterjedt, ebbe születtek bele, és életük végén ebből haltak ki az énlakiak.

Szent Mihály vasárnapja az őszi hálaadás ünnepét jelentette. Mindenki a templomba ment úrvacsorát venni, este a fiatalság táncmulatságban vett részt. Minden ősszel megrendezik a szüreti bált, amelyet egy toborzó körút előz meg; a fiatalok szekereken, vagy lóháton ülve járók körül a falut (újabb keletű szokás).

Mikor a legények sorozásra indultak, azelőtti este „sorozótáncot” rendeztek, hajnalban a katonákat szekéren vitték Székelykeresztúrra.

Októberben eljött a „bevonulás” ideje, „búcsútáncot”, katonabúcsúztatót tartottak, ahol a bevonuló legények elbúcsúztak az egész falutól.

Karácsonykor szintén szindarabos bált rendeztek, ahol a falu aprajagja összegyűlt.

Ezen kívül az év során még voltak más szereplések és bálók is. Ma már egyre kevesebb alkalommal használják a művelődési házat.

Gazdaság

A falu lakosságának többsége kiöregedett. Foglalkozásukat tekintve gazdaemberek, állattenyésztéssel és földműveléssel foglalkoznak. Az állattenyésztés az elsődleges. A növénytermesztést illetően, többnyire szalmás gabonát vetnek (valamikor a vidék legkeresettebb búzáját termelték), de megterem a kukorica is.

A zöldségféléket mindenki megtermeli saját használatára.

A kertekben bőséggel termő gyümölcsösök vannak, hajdanán nagy gyümölcsrakományokkal indultak Medgyesre és más vidékekre (diót, almát, aszalt szilvát árultak).

Régi időkben a falunak nem létezett olyan lakosa, akinek ne lett volna legalább 3 hold földje. Az átlagos középgazdaságok voltak jellemzők, csak egy-két család rendelkezett nagyobb földbirtokkal. Mindenkit el tudott látni és tartani a saját birtoka.

Kozma Ferenc 1879-ben készített kimutatása a hármashatár felosztásáról: a 3345 holdnyi határból 977 hold szántó, 597 hold rét és kaszáló, 839 hold legelő, 756 hold erdő és 177 hold terméketlen terület.

A mezőgazdaságilag megművelhető 1400 ha összterületből (legelő, szántó, kaszáló) kb. 60 ha-t művelnek; azt is nagy nehézségek árán. Közbirtokossági erdeje 350-360 ha.

Többen is foglalkoztak az énlaki határnevek összegyűjtésével, szakvizsgadolgozatot is írtak belőle. A begyűjtött nevek száma meghaladja a 300-at (Szöcs Lajos tanító gyűjtése).

A kollektivizálás itt is tönkretette a magángazdaságokat, a folytonos gazdasági romlás az emberek létviszonyát a túlélési küszöbre csökkentette. Birtoklevelet még nem kapott senki kézhez, a közbirtokossági erdők kérdése is tisztázatlan.

Régi mesterségek, kisiparok és vállalkozások a faluban: hajdan cserépgyár, tégláégető, kőfaragás, szabó, faművesség, kerekes, malom, gyapjúfésű, olajprés, két cséplőgép, illetve Hangya Szövetkezet.

Jelenleg két magán (vegyes)-üzlet, egy magyar-román közös vállalkozás juhtenyésztet (Grexo), fűrésztelep, magán mezőgazdasági géppark, ami kb. kilenc embernek szolgáltat munkát.

A faluban működő Gazdakör héttagú vezetőséggel és 68 gazdával alakult 1990. november 29-én.

Énlakát az 1960-as években kapcsolták be a villamosenergia-hálózatba. A falut ellátó vízvezetékrendszert 1992-ben építették.

A fiatalok nagy része városban dolgozik vagy tanul, csak hétfvégére tér haza. Ingázni lehetetlen, ugyanis a falunak nincs autobuszjárata.

Hivatalos munkanélküli nincs Énlakán. Az idősebbek csekély nyugdíjjáradékot kapnak, amit muszáj pótolni a mindennapi mezőgazdasági kínlódással. A tejbegyűjtő központba leadott tej eredményez még némi pénzbevételt. Az 1999-es évben begyűlt tejmennyiség 198.403 liter, amit a síklódi (magán-)tejfeldolgozóban értékesítettek.

A falu jelene

Az énlakiak a külvilággal próbálják fenntartani a kapcsolatot. Hálózati telefon egy van (Veres Jenő), viszont a maroktelefonok száma meghaladja a tízet.

Parabolaantenna jelenleg huszonkét darab van, ezekre alapozva kis-méretű hálózatokat működtetnek. A lakott házak 90% -ában van rádió és televíziókészülék.

Jelenleg 25-26 fürdőszoba van készen, de számuk a növekvő faluturizmus hatására hamarosan felszaporodik. Sok turista ellátogat a műem-

[Erdélyi Magyar Adatbank]

léktemplomhoz, a Hegykertben őrködő zádokfához (ezeréves fának mondják; egy bizonyos: sokat tudhat Énlaka múltjáró; Hargita megye legtekintélyesebb védett fái közé tartozik.)

Mások kíváncsiak a falura, de mivel csak egynapos látogatásokra érkeznek, részükről anyagi jövedelemre egyelőre nem lehet számítani. Léteznek kezdeményezések a faluturizmus kiépítésére, mind a helyszíni körülmények megteremtésében, mind a népszerűsítés terén.

A házvásárlási igény az utóbbi időszakban megnövekedett, ami maga után vonta a házáruk emelkedését is. Sok házat városban élő személyek, vagy éppen anyaországi turisták vásároltak meg.

Sajnos az ilyen tulajdonosok nem emelik sem az állandó lakosok létszámát, sem a falu gazdasági, lelki, szellemi tőkét nem bővítik. Ennek következménye, hogy a falu lassan telepjellegét kezd öltetni. Énlaka jövőjének zálogát elsősorban a helybeliek életrevalósága és kezdeményezőkézsége képezi.

A zádokfa

Könyvészet

Balázs Lajos, Salló István: Az énlaki közművelődés száz éve. Művelődés, 1972. 2. sz.

Banner Zoltán: Demeter Domokos*****

Csapó F. Sándor: Firtos alatt, Firtos alatt a völgyben... . Udvarhelyi Híradó, 1995. aug.31., szept.7., szept.14.

Dancs Lajos: Az énlaki unitárius egyházköztség története 1910-től napjainkig. 1973.

Dávid László: A középkori Udvarhelyszék művészeti emlékei. Bukarest, 1981.

Etédi Géza: Száz év Thália szolgálatában. Művelődés, 1970. 3. sz.

Ferenczi Géza: A Firtos-várbeli rovásjegyekről. Hazanéző, 1990. 2. sz.

Ferenczi Géza: A Firtos-várbeli templomról. Hazanéző, 1992. 2. sz.

Ferenczi Géza: Az énlaki rovásírásos felirat megfejtéséhez és Musnai Dakó György tevékenységéhez. Keresztény Magvető, 77. évf., 1971., 4sz.

Fodor Sándor: Énlaka tárlata. Hargita Népe ...

Kovács Dénes: Demeter Domokos. Művelődés, 1976. 7.sz.

László Miklós: Angol segítséggel Énlaka megmentéséért. Udvarhelyi Híradó, 1999. december 23.

Molnár István–Szöcs Lajos: Húsvéti hajnalozás és locsoló versek. Csíkszereda.

Molnár István: Helytörténeti adalékok a székelykeresztúri egyházkör eklézsiáinak ismertetéséhez. Keresztény Magvető, 100 évf., 1994., 1.sz.

Molnár István: Az énlaki unitárius műemlék-templom 1976. évi javítása. Keresztény Magvető, 83 évf., 1977., 1.sz.

Orbán Balázs: A Székelyföld leírása. Pest, 1868.

P. Buzogány Árpád: Az énlaki műemléktemplom. Új „hagyományt” teremt a pénz. Udvarhelyi Híradó, 1999: augusztus 26.

Székelykeresztúr folyóirat, 1910-1918.

Váli József: Színházra várva. Művelődés, 1983. 3. sz.

Vofkori László: Székelyföld útikönyve. Budapest, 1998.

Localitatea Inlăceni, poate una dintre cele mai interesante și mai valoroase din punct de vedere etnografic și istoric ale județului Harghita, e amintită pentru prima oară în anul 1333, în registrul de dajme papale, sub numele de Jandalaka.

Localitatea – care arată din depărtare ca o uriașă livadă din mijlocul căreia se înalță, în valea râului Gagy, turnul bisericii unitariene – e situată la o altitudine de 644 m, fiind străjuită de piscul Firtos, înalt de 1062 m. Caracterul de aglomerare rurală închisă a păstrat în general vechile trăsături ale structurii rurale medievale. Biserica unitariană și zona dimprejurul ei reprezintă nucleul, partea centrală a localității, de unde, printr-o rețea de ulițe divers configurate, se poate ajunge în diferite puncte ale satului. În același timp, se pot vedea și azi urmele sistemului de organizare de odinioară al localităților de acest tip prin reunirea lor câte zece, după cum sînt încă vizibile și traseele fostelor zone de margine (gyepű), necesare în trecut pentru ca localitatea să poată fi mai ușor apărată în fața atacurilor venite din afară.

Primele urme de așezare umană de la Inlăceni datează din epoca bronzului; în imediata vecinătate a localității se ridică în epoca romană o importanță fortificație de margine. Toate acestea sînt adevărate de mare număr de descoperiri arheologice scoase la lumină în urma numeroaselor săpături realizate în zonă.

Biserica-monument de arhitectură, împrejmuită cu un zid de piatră, pare să fi fost ridicată în a doua jumătate a veacului al XV-lea, stilul monumentului purtînd caracteristici ale goticului tîrziu. Biserica e formată din naos și un sanctuar terminat printr-un zid octogonal. Pe bolta cu casete a naosului, se găsește și o casetă celebră din punct de vedere epigrafic, pe care se află un monument de limbă din 1668, realizat cu scriere runică secuiască, descoperit de Balázs Orbán în 1864. S-a propus ca posibila lectură a acestui text Egy az Isten. Georgius Musnai Dakó „Dumnezeu e unul. Georgius Musnai Dakó”.

Din punct de vedere etnografic, localitatea e interesantă și atrăgătoare datorită universului de legende, tradițiilor încă vii ale comunității și arhitecturii populare păstrate cu grijă. Sînt de remarcat gospodăriile cu șuri în cruce și curți mari închise.

La recensămîntul din 1992, localitatea număra 226 de persoane, toți maghiari. În 1993, a fost formulată propunerea, ca satul Inlăceni să fie trecut în patrimoniul cultural universal.

Énlaka (Inlăceni),

...maybe one of the most interesting and valuable villages of Harghita county from the historic and ethnographic point of view, was first mentioned back to 1333 in a register of papal tithes as Jandalaka.

The place – which looks like a giant orchard with the tower of the Unitarian church raising from its middle in the valley of river Gagy – being guarded by the Firtos summit, 1062 m. high, is situated at an altitude of 644 m. The closed rural structure of the village has preserved the medieval configuration. The Unitarian church and its neighbourhoods represent the nucleus, the starting point from where a net of secondary roads leads the visitor to different parts of the village. At the same time, one can see the tithing organisation of the village and the marks of the distinctive borders (gyepű) around the village used for defence against outward attacks, nowadays too.

The first attested human presence in Inlaceni dates back to Bronze Age, while in Roman period an important marginal fortress was arisen in the neighbourhood. All these are attested by the great number of archaeological discoveries brought to light after digging in the area.

The monumental church surrounded by stoned walls seems to have been built in the second half of the 15-th century, as its style can be partially classified as belonging to the late Gothic period. The church has a nave and a sanctuary ending in an octagon wall.

On the vault of the presbytery there is a famous painted wood ceiling from the epigraphically point of view, on which there is a runic written text dated back to 1668, discovered by Balázs Orbán in 1864. Its lecture might be „Egy az Isten. Georgius Musnai Dakó” (God is only one. Georgius Musnai Dakó).

From the ethnologic point of view, the place is interesting and attractive through its legends, its living traditions and folk architecture. One can remark the holdings with crossed sheds and large enclosed yards.

According to the census from 1992, 226 persons live in Énlaka, all of them Hungarians.

In 1993 the proposal that the village should become part of the universal cultural heritage came through.

E sorozatban megjelent:

Homoródalmás
Székelyderzs
Ürmös
Bölon
Árkos
Homoródkarácsonyfalva
Vargyas
Énlaka

Előkészületben:

Fiatfalva
Siménfalva
Városhalva
Székelyszentmihály
Magyarsáros
Harangláb

Megjelent a magyarországi **Illyés Közalapítvány** támogatásával.

Írta: Czire Alpár

Színes és szövegközi felvételek: Czire Alpár

Olvasószerkesztő: Szabó László

Térképek: Czire Alpár

Román és angol fordítás: Skultéty Mihaela

Nyomdai előkészítés: Litera Székelyudvarhely

Színrebontás és nyomtatás: INFOPRESS RT.

Sorozatszerkesztő: Veres Péter

Kiadta az

ORSZÁGOS DÁVID FERENC IFJÚSÁGI EGYLET

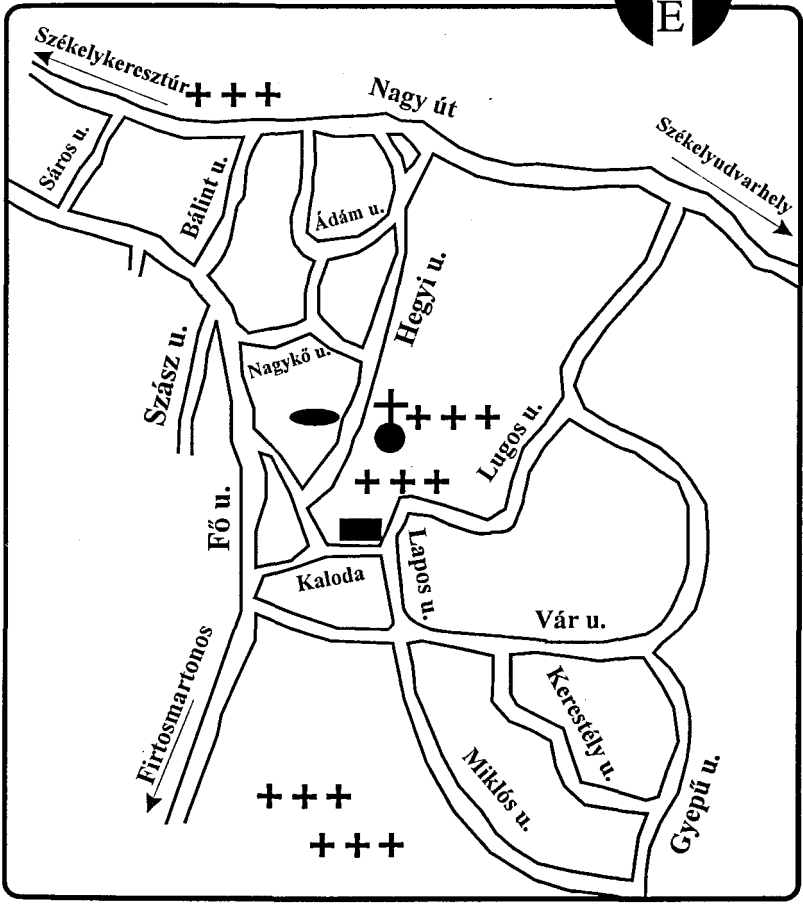
2000 szeptemberében

LITERA KÖNYVKIADÓ, SZÉKELYUDVARHELY

ISBN 973-98931-5-5

ÉNLAKA

— vázlat —

- Iskola
- Templom
- Művelődési ház
- Temető

DCW: M. 23VVI 84 #
247 + 42AM9 AMT # H23A

